

E-lietas projekta veiksmīga ieviešana – tikai sadodoties rokās

2021-11-11

Jānis Jurkāns, ZAB "CersJurkāns", partneris, zvērināts advokāts

2021. gada 29. oktobrī Tieslietu ministrija izplatīja informāciju, kurā ziņoja par e-lietas projekta ieviešanas gaitu.

Viens no galvenajiem jaunumiem saistībā ar e-lietas ieviešanu ir fakts, ka ir izstrādāts likumprojekts "E-lietas koplietošanas risinājumu platformas likums", turklāt paredzēts, ka tas stāsies spēkā 2021. gada 1. decembrī. Minētā likuma mērķis ir nodrošināt koordinētu e-lietas darbību un uzraudzību. Tāpat jau no 1. decembra paredzēta e-lietas pakāpeniska ieviešana tiesvedībās.

E-lietas projekts aktīvi tika aizsākts jau 2019. gadā, bet diskusijas par to – krietni agrāk. Tas paredz izstrādāt sistēmu, ar kuras palīdzību *"tiek pilnībā digitalizēta lietu vešana izmeklēšanas, apsūdzības, tiesvedības un sodu izpildes procesā, izveidojot vienotu elektronisku tiesvedības procesu un nodrošinot informācijas apmaiņu starp tiesām, prokuratūru, procesa dalībniekiem un citām ar tiesvedību saistītu iestāžu informācijas sistēmām"*.

Vienkāršojot – ir paredzēts izveidot sistēmu, ar kuras palīdzību visa, piemēram, tiesvedības laikā notiekošā dokumentu aprīte notiek elektroniski. No lietotāju skatupunkta raugoties, tiks izveidots e-lietas portāls – tīmekļvietne, kas nodrošinās procesos iesaistītām personām iespēju digitālā vidē iesniegt un saņemt e-lietas datus.

E-lietas projekta galvenais mērķis ir nodrošināt ātrāku dokumentu un citas informācijas apriti starp procesā iesaistītajām personām, tādējādi samazinot izmeklēšanas un tiesvedības termiņus. Tāpat ar e-lietas ieviešanu paredzēts samazināt birokrātiskos slogus.

Viennozīmīgi redzams, ka e-lietas projekts tiek īstenots ar vislabākajiem nodomiem un ir tik tiešām nepieciešams. Vienlaikus jūtams, ka nozares profesionāļu vidū jaunā e-lietas projekta faktiskais izpildījums tiek gaidīts ar zināmām bažām. Iespējams, emocionālām un gluži vienkārši neveiksmīgā pieredzē balstītām. Visticamāk, lielai daļai Latvijas iedzīvotāju vēl pārāk svaigā atmiņā ir e-veselības projekta ieviešanas neveiksme.

Lai novērstu neveiksmīgākās pieredzes atkārtošanos, nepieciešams nodrošināt pārskatāmu projekta ieviešanu (atbildīgo personu) savstarpējo kompetenču sadalījumu.

Uz e-lietas projekta sadrumstaloto pārvaldību kā trūkumu 2021. gada aprīlī norādīja Valsts kontrole, un vismaz atbilstoši šobrīd pieejamajam Tieslietu ministrijas paziņojumam Valsts kontroles ieteikumi projekta īstenošanā

ir ņemti vērā.

Tāpat jau projekta ieviešanas laikā būtu jāuzklausā izstrādājamā digitālā rīka nākotnes lietotāji – tiesu iestāžu darbinieki, notāri, advokāti u. c. nozares profesionāļi.

Iepazīstoties ar to personu loku, kuru lietošanai paredzēta e-lieta, secināms, ka tas ir pietiekami plašs. Proti, e-lietas lietotāji būs gan izmeklēšanas iestāžu darbinieki, prokuratūra, ieslodzījuma vietu pārvalde, Valsts probācijas dienests, Valsts tiesu ekspertīžu birojs, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs, Juridiskās palīdzības administrācija, Probācijas dienesta klienti, brīvprātīgie, darba devēji piespiedu un sabiedriskā jomā, zvērināti advokāti, advokātu vecākie, tiesu eksperti, juristi un citas pilnvarotās personas, lietu dalībnieki u. c.*

Ņemot vērā, ka katrai no šīm personu grupām ir nepieciešams nodrošināt tikai tās funkciju veikšanai nepieciešamā piekļuvi, secināms, ka sistēma, visticamāk, veidojas gana komplicēta un tā ir jāpadara ērta visiem tās lietotājiem. To ir iespējams izdarīt, tikai esot pastāvīgā kontaktā ar sistēmas nākotnes lietotājiem.

Tā, piemēram, 2021. gada 1. novembrī Tieslietu padome (TP) pauda ar e-lietas projekta ieviešanu saistītās bažas no tiesnešu un tiesas darbinieku puses. Tika norādīts gan uz tehnisko, gan cilvēku resursu trūkumu. Tāpat uzmanība vērsta uz tiesnešu nepietiekamo iesaistīti jauno digitālo platformu veidošanā, kas jau atkal rada jautājumus par to, vai ieviestie digitālie risinājumi tik tiešām būs atbilstoši to lietotāju vajadzībām. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova notiekošo procesu daiļrunīgi raksturojusi kā *"tiesām tiek šūts ļoti dārgs mētelis pie laba drēbnieka, bet piemērts tas tiek uz manekena, nevis lietotāja."***

Ņemot vērā, ka pēc minētās kritikas izskanēšanas TP ir uzdevusi Tiesu administrācijai iesaistīt tiesnešus e-lietas projekta ieviešanā, gribētu aicināt visus nozares profesionāļus iespēju robežās sekot līdzi e-lietas projekta virzībai un, kad vien iespējams, aktīvi iesaistīties sev kā lietotājam ērtāka digitālā risinājuma izstrādē.

Atbilstoši likumprojektam "E-lietas koplietošanas risinājumu platformas likums" e-lietas projekta attīstību koordinēs speciāli izveidota E-lietas uzraudzības padome, kuras sastāvā ir tieslietu ministrs, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, iekšlietu ministrs un ģenerālprokurors.

Iespējams, lai nodrošinātu to, ka nozares profesionāļu iesaiste digitālā risinājuma izstrādē būtu pilnīgāka, e-lietas uzraudzības padomē būtu jābūt pārstāvētai arī TP, Latvijas Zvērinātu advokātu padomei u. c. institūcijām, jo tās pārstāv ievērojamu sistēmas nākotnes lietotāju skaitu.

Savukārt, lai veicinātu e-lietas straujāku ieviešanu tiesvedībās civilīetās, ir izvērtējams, vai to nebūtu iespējams veicināt vismaz e-lietas pirmajā darbības gadā, piemērojot, valsts nodevu atlaides gadījumos, kad prasības pieteikums iesniegts, izmantojot elektronisko vidi.

* *Tieslietu padome prasa skaidru rīcības plānu un tiesu iesaisti e-lietas ieviešanā. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/279872-tieslietu-padome-prasa-skaidru-ricibas-planu-un-tiesu-iesaisti-e-lietas-ieviesana/> (<https://juristavards.lv/zinas/279872-tieslietu-padome-prasa-skaidru-ricibas-planu-un-tiesu-iesaisti-e-lietas-ieviesana/>) [aplūkots: 01.11.2021.].*

** *Kas ir e-lieta? Pieejams: <https://www.ta.gov.lv/lv/media/1253/download> (<https://www.ta.gov.lv/lv/media/1253/download>) [aplūkots: 01.11.2021.].*